

Fasora, Lukáš

Úvod [k části *Poválečná generace*]

In: Fasora, Lukáš; Čermin, Jan; Čerminová, Jana; Hanuš, Jiří; Málíková, Michaela. *Sto tváří, sto příběhů : vybrané osobnosti v dějinách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Vydání první Masarykova univerzita, 2020, pp. 183-188

ISBN 978-80-210-9382-9; ISBN 978-80-210-9605-9 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143101>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

POVÁLEČNÁ GENERACE

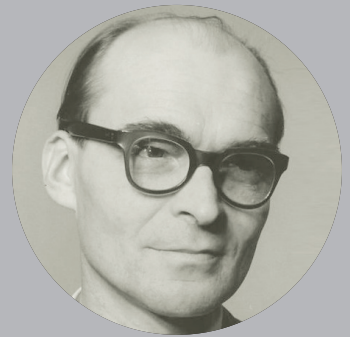
Antonín Bartoněk

Jan Firbas

Emilie Halašková

František Hejl

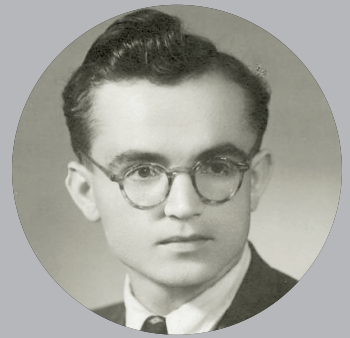
Jessie Kocmanová

Jaroslav Kudrna

Ludvík Kundera

Arnošt Lamprecht

Josef Poulík

Liběna Skálová

Zdeněk Smejkal

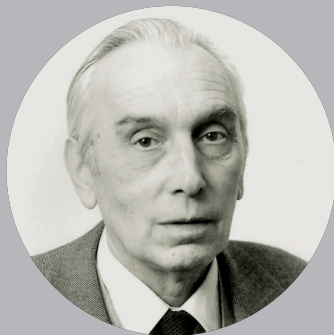
Oleg Sus

Radislav Hošek

Milan Jelínek

Dušan Jeřábek

Josef Jirásek

Josef Macháček

Jaroslav Mezník

Radovan Perka

Radko Martin Pernička

Jaroslav Šabata

Bedřich Šindelář

Ludvík Tošenovský

Josef Válka

POVÁLEČNÁ GENERACE

Úvod (LF)	183
Antonín Bartoněk (JČ)	189
Jan Firbas (MM)	194
Emilie Halašková (LF)	198
František Hejl (HČ)	200
Radislav Hošek (HČ)	203
Milan Jelínek (JH)	206
Dušan Jeřábek (JČ)	208
Josef Jirásek (MM)	213
Jessie Kocmanová (MM)	216
Jaroslav Kudrna (JH)	220
Ludvík Kundera (MM)	222
Arnošt Lamprecht (JČ)	226
Josef Macháček (HČ)	230
Jaroslav Mezník (JČ)	233
Radovan Perka (JH)	239
Radko Martin Pernička (MM)	241
Josef Poulík (MM)	245
Liběna Skálová (JČ)	249
Zdeněk Smejkal (MM)	252
Oleg Sus (JČ)	256
Jaroslav Šabata (JH)	262
Bedřich Šindelář (LF)	264
Ludvík Tošenovský (HČ)	267
Josef Válka (HČ)	269
Dušan Jeřábek o fakultním roce 1945	272

Formativním prožitkem poválečné akademické generace bylo trauma nacistické okupace a světové války: většina jejích příslušníků prošla různými formami působení ve válečném hospodářství, někteří se zapojili do protinacistického odboje a další celoživotně zápolili s podezřením z nečestného jednání za okupace, nebo dokonce z kolaborace s nacisty. Jejich studijní cesta byla klikatá, mnoho z nich muselo válečná léta mezi maturitou a studiem na FF MU trávit zcela mimo intelektuální prostředí, část byla postižena přerušáním studia v důsledku uzavření českých vysokých škol v roce 1939. Pro mladé lidi na vrcholu politické a sociální kognitivity znamenaly tyto zážitky a otřesy důvod k hlubokému přehodnocení paradigmat platných pro předchozí generace a hledání nových cest pro rozvoj jak osobní, tak celospolečenský nebo národní. Ve srovnání s předchozí generací bylo mezi příslušníky poválečné generace více osob pocházejících z nižších sociálních vrstev; pro radikální obrat v hodnocení světa tu tedy bylo také sociální zázemí. Profil (malo)měšťanský, do té doby běžný a ještě v meziválečném období převažující, se stal menšinovým. Právě tato generace zpretrhala mnohé vazby ke vzdělanecké kultuře 19. století, dozívající v meziválečném období. Pojem akademika či profesora tu dostal v četných ohledech jinou náplň než dříve. Starší role vědce a učitele trvají, jen poněkud ustupují do pozadí. Na významu prudce nabývají role profesora-politika a propagandisty, tedy osoby bdící nad správným ideologickým vývojem mladé generace.

Stojí tu před námi generace levicová. Ať už se jednalo o sympatizanty demokratické levice, jako byl Jaroslav Mezník, nebo ideologicky strážlivé, umírněné komunisty jako Jaroslav Poulík, nebo pravé komunistické dogmatiky, v některých ohledech až fanatické vyznavače učení Marxe, Lenina a Stalina, jakými byli Josef Macháček, Bedřich Šindelář nebo František Hejl. Reprezentanti opozičních, tj. nesocialistických světonázorových proudů, se na filozofické fakultě potýkali s problémy již záhy po roce 1945, nikoliv až po komunistickém převratu v roce 1948, jak ukazuje proslulý spor o habilitaci Bohdana Chudoby¹. K hrstce špičkových intelektuálů s celoživotní distancí vůči režimu a jeho ideologii můžeme počítat Olega Suse nebo Jana Firbase – každý z nich se na fakultě držel tak trochu v ústraní. Zvláště katolicky orientovaní akademici a studenti, na Moravě pochopitelně početní, se stali v lepším případě podmíněně trpěnou, po většinu času spíše utiskovanou, ba proskribovanou skupinou (Radovan Perka). Hledáme-li oběti komunistického režimu v řadách fakultní veřejnosti a vyjadřujeme-li nad jejich osudy politování, měli bychom vždy mít na paměti, že je nalezneme hlavně mezi těmi, kterým nebylo dlouho z politických důvodů umožněno na fakultu vůbec vstoupit (od roku 1949 a tzv. studijních prověrek již zcela zjevně) – což platí nejen pro poválečnou generaci, ale ještě mnohem více pro dvě generace následující.

1 FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří. *Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Pohledy na dějiny a současnost*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 40–44.

Poválečná generace, více než která jiná, propadala politickému aktivismu. Tak vysoký počet mladých lidí zapojených do budovatelského úsilí, ve svém podtextu pochopitelně politického, bychom v jiných generacích našli stěží. Jsme svědky jednoho z největších generačních konfliktů v dějinách fakulty. Zpráva Krajského výboru KSČ o kádrové situaci z roku 1952 hovoří jasně: „Ve vedení školy jsou mladší, iniciativnější soudruzi, kteří však nemají dostatečnou vědeckou autoritu a jejichž nedostatkem je, že vedoucí kateder, kteří mnohdy byli jejich učiteli, jsou odborně mnohem výše. Profesorský a docentský sbor je složen ze školských pracovníků starého typu, kteří si jen zřídka osvojují pokrokové, politické a vědecké znalosti, aby je přenášeli do svých vědních oborů.“² Fakultní veřejnost byla rozdělena do tří skupin. První tvořili členové KSČ, kterým byla (tehdy ještě) vyjádřena apriorní důvěra. Ve druhé se nacházeli „starší profesori, kteří žijí jen pro svoji vědeckou práci a jejichž pedagogická a odborná práce trpí naprostou apolitičností“; ve třetí oportunisté, kteří „budou sloužit každému režimu a zástěrku odbornosti využívají k tomu, aby odmítali jakoukoliv politickou a veřejnou činnost. Snaží se dávat najevo souhlas s lidovědemokratickým zřízením, avšak ve své každodenní činnosti ukazují, že zájmy pracujícího lidu jsou jim cizí, nevidí rádi na svých katedrách komunisty...“³ Nahlédnout generační konflikt lze i z druhé strany – „starý profesor“ Rudolf Holinka si měl postesknout nad svým soužitím s poválečnou generací: „Co já mám s těmi mladými komunisty dělat? Já jim aspoň půjčuji knihy, ať si čtou...“⁴

Mobilizace mládeže měla masový ráz a strhávala i osobnosti jinak bytostně apolitické a strážlivé. Snaha odčinit škody války a vybudovat „novou společnost“ měla fascinující vliv. Ale levicové smýšlení nebylo v Československu ve 2. polovině 20. století u inteligentních a vzdělaných lidí pojistkou bezpečné kariéry. Léta 1956, a zvláště 1968 znamenala pro poválečnou generaci traumatické vystřízlivění, často životní otřes. Někteří původně nadšení straníci v důsledku poznání ustoupili z veřejného dění vůbec a soustředili se výhradně na pedagogickou a výzkumnou práci (Antonín Bartoněk). Jiní se stáhli do ústraní spíše pod tlakem kritiky svého počínání v době vrcholného stalinismu, přečkali politické změny let 1968–1969 a s počátkem normalizace, jako tzv. pravověrní komunisté, znovu zaujali významná místa na fakultě i ve veřejném dění (Josef Macháček, František Hejl). A jiní – a jejich osudy jsou v paměti fakultní veřejnosti zapsány nejvýraznějším písmem – se nejprve podíleli na budování komunismu a stalinismu, později se připojili k reformnímu úsilí, aby v letech normalizace za tento svůj obrat tvrdě zaplatili; přičemž rehabilitace se dočkali až na sklonku života po roce 1989 (Milan Jelínek, Jaroslav Šabata, Ludvík Tošenovský).

Jistě, celou tuto spleť politických veletočů lze nahlížet jako svého druhu absurdní divadlo 20. století. Jízlivý komentátor, poučený znalostí vývoje revolucí od francouzské po bolševickou, by poznamenal *nihil novi sub sole*: komunisté na fakultě nejprve zlikvidovali názorové oponenty a pak se začali likvidovat navzájem. John Connolly na srovnání sovětské univerzity v Československu, Německé demokratické republiky a Polska ukazuje, že se tuzemskému komunistickému režimu podařilo ve srovnání s polským akademickou komunitou rozštěpit: část oponentů zlikvidovat, část zastrašit a část získat ke spolupráci. Polští akademici si naopak udrželi vysokou soudržnost, opřenu o tradiční exkluzivitu vlastního sociálního postavení a o velké zásluhy (a oběti) v rámci protinacistického odboje.⁵ Pochopit postoje poválečné generace k vlastní roli ve společnosti a k instituci komunismu není pro současníka snadné; snaha absolutně uplatnit současná etická kritéria je pomýlená. Tato generace

2 Moravský zemský archiv, fond G560 KSČ – krajský výbor Brno, kart. 55, inv. č. 420, fol. 54.

3 Tamtéž, fol. 53.

4 FASORA – HANUŠ, *Filozofická fakulta*, s. 158.

5 CONNELLY, *Ztročená univerzita*, s. 125–130.

nastavila na fakultě poměry dříve nevídané, kdy členství v KSČ, tedy jediné vládnoucí straně ve státu a společnosti, bylo něčím zcela samozřejmým a nepřekvapujícím – asi jako fakt, že v zimě nosí lidé čepice. Po někdejšími názorovém pluralismu bylo veta. KSČ se stala – alespoň pro většinu příslušníků této generace – dědičkou veškerých pokrokových tradic českého národa, tedy stranou, do které vkládali naděje na obrodu. A ta byla žádána jako důsledek jejich znechucení realitou prožitou v mládí, jako důsledek odvratu do kapitalismu, zastupitelské demokracie, Západu atd. Bylo to s ohledem na generační prožitek patrně pochopitelné. Neochota nebo neschopnost vidět některé zjevné nedostatky a chyby komunistického režimu ale provázela příslušníky této generace někdy až překvapivě dlouho. Vystřízlivění z původního nadšení nebo aspoň sympatií se projevovalo podle charakterových vlastností dané osoby, nelze tu hledat jednotný vzorec a je také chybné uplatňovat pouze politická kritéria. Šlo o lidi, kteří k sobě navzájem, ke svým politickým postojům a bolestnému hledání pravdy – připomeňme si fichtovsko-humboldtovský ideál *universitas* jako cesty k pravdě – měli mnohem více pochopení, než se dnes, s odstupem času, může zdát. Nacházíme tu četné případy celoživotního pevného přátelství mezi osobnostmi, které by spolu teoreticky kvůli ideologickým rozdílům neměly nikdy zasednout ani u jednoho stolu (Jaroslav Mezník – Josef Válka). Vidíme široce založenou úctu k lidem, kteří se po část svého života projevovali jako političtí funkcionáři a aktivisté (Jaroslav Kudrna, Jaroslav Šabata), někdy dokonce velmi nebezpeční svému okolí.

Pokud se snažíme tyto jevy a snad nečekaný vývoj sítí sociálních kontaktů pochopit, zdá se, že u kořenů někdy stěží pochopitelného jednání konkrétních osob a jeho hodnocení stojí úsilí zachovat jednotu a prestiž fakulty, resp. oboru. Akademická veřejnost se znovu projevovala jako komunita, jejíž fungování je řízeno specifickými pravidly – intelektuální výkon, vědecká potence, obětavost pro obor, pro pracoviště, nasazení v práci se studenty, to vše sloužilo za určitých okolností jako „omluvenky“ pro politické přešlapy.⁶ Německý historik Rüdiger vom Bruch poznamenává, že pokud se politicky angažovaný akademik dokázal při očistě univerzity od ideologických kádrů v letech 1989–1990 odvolat na pomoc poskytnutou některému ze známých odpůrců režimu, pak měl vyhráno a trestu se vyhnul.⁷ Akademické komunity všude v Evropě fungovaly při účtování s minulostí velmi solidárně a pouze tlak radikálních studentů je přiměl k ad hoc porušení tohoto pravidla. Odtud pramení shovívavé, či dokonce pozitivní hodnocení Kudrnova nebo Šabatova rozporuplného životního díla. A skutečně, setkání s těmito lidmi působilo na studenty či kolegy až uhrančivě, šíře jejich vzdělání a nadšení pro obor omlouvaly to, čeho se dotýčný jako *homo politicus* dopustil nebo u čeho přinejmenším asistoval.

Toto semknutí akademické komunity tváří v tvář politickým nástrahám není zvláštností brněnské filozofické fakulty. Z principu akademické solidarity, v jejímž rámci docházelo jen ke střídmému užití politické síly vůči kolegům vykazujícím badatelskou potenci, vybočovalo několik akademiků, skutečných horlivců komunistického režimu (Josef Macháček, Bedřich Šindelář), jež akademická komunita za své nepřijímala a nepřijímá. Zajímavější je však „šedá zóna“, tedy příslušníci generace, kteří z pohledu nezúčastněného pozorovatele nesli všechny znaky komunistického dogmatismu a podíleli se na zákrocích proti osobám režimu nepohodlným.

6 JAREŠ, Jakub – SPURNÝ, Matěj – VOLNÁ, Katka. *S minulostí zúčtujeme. Sebereflexe Filozofické fakulty UK v dokumentech sedmdesátých a devadesátých let 20. století*. Praha: Academia, 2014, s. 604–606; WEISBROD, Bernd. Dem wandelbaren Geist. Akademisches Ideal und wissenschaftliche Transformation in der Nachkriegszeit. In *Akademische Vergangenheitspolitik: Beiträge zur Wissenschaftskultur der Nachkriegszeit*. Bernd Weisbrod (ed.). Göttingen: Wallstein, 2002, s. 23–26.

7 vom BRUCH, Rüdiger. Kommentar und Epilog. In *Akademische Vergangenheitspolitik. Beiträge zur Wissenschaftskultur der Nachkriegszeit*. Bernd Weisbrodt (ed.). Göttingen: Wallstein, 2002, s. 281–288, zde s. 286.

Přesto se i po letech objeví hlasy upozorňující na druhou, přívětivější stranu jejich osobností.⁸ Zmiňována je obvykle snaha chránit obor před ingerencemi nadřízených politických složek režimu, před zásahy represivního aparátu – Kudrna, Tošenovský nebo Lamprecht jsou v tomto světle nahlíženi jako bytostní *homos academicus* a jejich politické funkce a členství v KSČ jsou viděny jako sekundární. Ano, občas museli někoho nebo něco obětovat, ale v souhrnu se mnozí postaví za tezi, že u jejich činnosti na fakultě převažují pozitiva (František Hejl) nebo že ideologicky založené zlo konali z jakési mladické nerozvážnosti, zaslepenosti (Jaroslav Šabata). Tvrdá, nemilosrdná hodnocení těchto akademiků jsou jak v české, tak střeoevropské vzpomínkové kultuře výjimkou: připomeňme pro pražskou univerzitu memoáry Václava Černého, v německém prostředí pak vybočil ze všeobecné bagatelizace podílu akademiků na nacistickém režimu Karl Jaspers.⁹ V prostředí brněnské filozofické fakulty najdeme řadu impulsů ke kritickému i ke shovívavému, eticky založenému hodnocení příslušníků této generace v pamětech Milana Uhdeho či Dušana Šlosara. Paměti Jaroslava Mezníka, politického vězně komunistického režimu, jsou naproti tomu typicky smířlivé.

Z vědeckého hlediska se uvedená generace profilovala pěti specifickými znaky. Prvním byla její snaha překonat pozitivismus, jenž v meziválečném období v humanitních vědách stále převažoval, prostřednictvím marxisticko-leninských přístupů. Zatímco pro příslušníky zakladatelské a meziválečné generace byl tento interpretační postoj až na výjimky (František Trávníček) nepřijatelný, část poválečné generace se skutečně snažila o jeho důslednou aplikaci. Nešlo přitom pouze o několik formálních odstavců citujících Lenina nebo Stalina v úvodu práce, kterými to bylo „odbyto“ a mohlo se pokračovat ve starém zavedeném pozitivistickém vyprávění. Někteří z příslušníků poválečné generace v počátku své kariéry viděli s opravdovostí mládí v marxisticko-leninské ideologii efektivní nástroj vědeckého uchopení světa. Pokud se tento nový horizont vědeckého poznání setkal se specifickými charakterovými vlastnostmi a temperamentem, jako např. u Josefa Války, byla výsledkem pozoruhodná, eklektická spleť tezí a antitezí, prožívaná ovšem vždy s opravdovostí a ve vášnivé celoživotní polemice se sebou samým.

Průvodní znak výzkumné práce příslušníků této generace představovalo vystřízlivění, následované hledáním nových vědeckých interpretačních přístupů a pochopitelně rovněž rozvojem a zdokonalováním různých mimikry, jejichž cílem bylo pochybnosti o marxismu-leninismu zastřít. Faktický odklon od ideologie se lépe dařilo skrývat badatelům zabývajícím se méně exponovanými tématy (Antonín Bartoněk, Radislav Hošek), naopak obory jako filozofie, slavistika nebo historie byly pod tlakem ideologie do té míry nesvobodné, že bylo velmi obtížné eliminovat soustavné vměšování politických orgánů do vědecké práce – mj. právě proto přitahovaly tyto obory politické konjunkturalisty více než jiné.

8 ASH, Mitchell G. Konstruierte Kontinuitäten und divergierende Neuanfänge nach 1945. In *Gebrochene Wissenschaftskulturen. Universität und Politik im 20. Jahrhundert*. Michael Grüttner – Rüdiger Hachtmann – Konrad Jarausch – Jürgen John – Matthias Middell (eds.). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2010, s. 215–245, zde s. 241; JOHN, Jürgen. Der Mythos von „rein geliebten Geist“: Denkmuster und Strategien des intellektuellen Neubeginns 1945. In *Hochschule im Sozialismus. Studien zur Geschichte der Friedrich-Schiller-Universität Jena (1945–1990)*. Uwe von Hoßfeld – Tobias Kaiser – Heinz Mestrup (eds.). Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 2007, s. 19–70; JESKOW, Jan. Die Entnazifizierung des Lehrkörpers an der Universität Jena von 1945 bis 1948. In *Hochschule im Sozialismus. Studien zur Geschichte der Friedrich-Schiller-Universität Jena (1945–1990)*. Uwe von Hoßfeld – Tobias Kaiser – Heinz Mestrup (eds.). Wien – Köln – Weimar: Böhlau, 2007, s. 71–95; HERRMANN, Hans P. *Krisen. Arbeiten zur Universitätsgeschichte 1933–2010 am Beispiel Freiburg i. Br.* Berlin – Wien: Rombach, 2015, s. 79–127.

9 ČERNÝ, Václav. *Paměti III. 1945–1972*. Brno: Atlantis, 1992; JASPERS, Karl. *Erneuerung der Universität. Reden und Schriften 1945/1946*. Heidelberg: Lambert Schneider Verlag, 1986, s. 100; SPURNÝ, Matěj – JAREŠ, Jakub – VOLNÁ, Katka. *Náměstí Krasnoarmějců 2. Učitelé a studenti na Filozofické fakultě UK v období normalizace*. Praha: Togga, 2012.

Za povšimnutí stojí třeba vědecký profil Jaroslava Kudrny, který jako jeden z mála intelektuálů na fakultě dokázal s mladohegelianismem a marxismem účelně a systematicky vědecky pracovat, a to dokonce navzdory politickým výkyvům a se zahraničním ohlasem. Kudrnova kreativní práce s ožehavým tématem je v tomto světle mimořádným intelektuálním výkonem a stejně lze také nahlížet Kudrnovu strategii zastávání vysokých akademicko-politických funkcí: pro dosti roztržitého a trochu podivínského profesora snad až nepatřičných. Byly to však právě tyto funkce, co mu umožnilo cestovat na Západ a čerpat nové podněty, zvláště z italského a francouzského neomarxismu.

Druhým specifickým znakem výzkumu byla orientace na blok tzv. lidovědemokratických států. Orientaci na Východ lze označit za dominantní, přestože existovaly výjimky, v jejichž rámci byly udržovány vazby k levicovým kruhům západních států (Jessie Kocmanová, Jaroslav Kudrna). Z tohoto politického zadání samozřejmě některé obory profitovaly: odtud pocházelo preferované postavení slavistiky nebo katedry dějin východní a jihovýchodní Evropy. Zvláště pro západoevropskou filologii byla ale tato situace velmi obtížná. Germanistika saturovala alespoň část svých potřeb v Německé demokratické republice (Greifswald, Jena). Vztahy s univerzitami ve Velké Británii nebo Francii (Leeds, Dijon) rovněž přežily politicky nepříznivé období, byť v personálním smyslu ve velmi omezené formě. Celkově kontakty se západní Evropou a USA chřadly, zhoršovala se jazyková vybavenost akademiků, především studentů.¹⁰ Z dnešního pohledu jde o jedno z hlavních negativních dědictví této éry – byť vina poválečné generace akademiků na tomto stavu je samozřejmě omezená. Ztráta kontaktu se Západem se pochopitelně neprojevovala pouze v rovině specializované výzkumné práce, ale v celkovém vnímání trendů amerického a západoevropského vysokého školství, které se zvláště ve druhé polovině 60. let začalo dramaticky měnit.

Za třetí specifikum lze považovat zapojení badatelů poválečné generace do větších výzkumů, uskutečňovaných v rámci státních plánů výzkumu a často v početných týmech. Této tendenci odpovídala také reorganizace vysokého školství podle zákona z roku 1950, přinášející podle sovětských vzorů vznik velkých, multioborových kateder. Cíle byly zřejmé, kromě lepší ideologické kontroly na velkých pracovištích (prostřednictvím režimu oddaných a k denunciaci ochotných osob i tajných spolupracovníků Státní bezpečnosti) měla být tato organizační struktura výhodnější pro realizaci větších výzkumných úkolů a také aplikovaného a interdisciplinárního výzkumu, žádaného státní politikou vědy. Badatelské úsilí v humanitních a společenských vědách nebylo tímto novým trendem organizace vědy dotčeno zdaleka tolik jako ve vědách přírodních, medicínských nebo technických a zůstávalo nadále do značné míry solitérním úsilím. Nicméně nové trendy se prosadily i na fakultě, připomeňme velké archeologické projekty Josefa Poulíka v Mikulčicích a Pohansku nebo dialektologické výzkumy Arnošta Lamprechta.

Čtvrté specifikum šlo se třetím ruku v ruce. Novým trendem výzkumu byl totiž jeho přesun z vysokých škol na pracoviště Československé akademie věd (ČSAV), resp. do státních výzkumných ústavů. Nutným důsledkem bylo, že fakulta v řadě ohledů za pracovišti akademie věd zaostávala. Situace nebyla tak markantní jako v přírodovědných oborech, kde byl univerzitním pracovištěm odpírán přístup k devizovým prostředkům a nákupu drahých přístrojů. Tento stav se projevil naplno především v oblasti kvót pro nákup zahraniční literatury, pro studijní cesty do nesocialistických zemí nebo v personální rovině. Akademie věd navíc v některých oborech projevovale větší pochopení pro výzkumníky, kteří nebyli s režimem zcela zajedno, ale politicky se drželi zpátky. Při výhradně výzkumné práci, tj. bez kontaktu se studenty, byla režimem jejich ideologická „škodlivost“ hodnocena

10 FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří. *Masarykova univerzita. Příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě*. Brno: Nakladatelství MU, 2009, s. 212.

v ČSAV lépe než v prostředí univerzity. V poválečné generaci se proto projevuje do té doby neznámá oboživelnost mezi oběma institucemi. Vztahy mezi fakultou, a zvláště brněnskými pracovišti ČSAV byly velmi těsné, částečně konkurenční, většinou ale šlo o vzájemně prospěšnou spolupráci.¹¹

Posledním specifíkem je odloučení vědecké produktivity od akademického postupu, tradičně opřené o vědecko-pedagogické kompetence, nově však také o ideologickou spolehlivost. Především v 50. letech se začal projevovat trend zvyšování průměrného věku profesorů a docentů fakulty, neboť kariérní postup aspirantů zbrzdilo nebo zcela zastavilo uplatnění politických kritérií. I když se v 60. letech, a zvláště v jejich druhé polovině, s uvolněním ideologického dohledu proces habilitačního a jmenovacího řízení znovu rozběhl, normalizace vrátila věci do starých kolejí.¹² Excelentní vědci s dílem nadčasové hodnoty proto dosahovali nejvyšších akademických titulů s významným zpožděním, někteří až po pádu komunistického režimu (Jan Firbas, Josef Válka).

Vliv poválečné generace na podobu fakulty a dění v akademické obci byl bezesporu určující pro celou epochu komunistického režimu a také pro éru raných 90. let, kdy příslušníci této generace (naposledy) převzali čelné akademické funkce, a získali tak významnou možnost ovlivnit podobu fakulty a univerzity (Milan Jelínek, Jaroslav Mezník). Komplikovaný osobnostní, politický a badatelský vývoj příslušníků generace odrážel kontroverzní dějiny Československa se vším pozitivním i negativním. K dědictví poválečné generace náleží řada excelentních vědeckých i pedagogických výkonů, formujících pozitivní stránky vývoje dalších generací studentů a akademiků, ale také celá řada stínů a negativ, zapříčiněných politickým a světonázorovým tápáním jejích příslušníků, často velmi nečitelných a nejistých ve svém názorovém a etickém ukotvení, v pravdě rozervaných prožitými nadějemi a zklamáními.

11 Archiv Masarykovy univerzity, fond A2 FF II, kart. 1, sign. CIII/3.

12 Podrobněji viz FASORA – HANUŠ, *Masarykova univerzita*, s. 198 an.; JORDÁN a kol., *Dějiny univerzity*, s. 385–391.